

# Utrecht University Repository

|                    |                                                                                                                                                                                                           |
|--------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Title              | Bundelbare belangen, gemeenschappelijke feitelijke en rechtsvragen                                                                                                                                        |
| Authors            | Arons, Tomas; Beenders, Daan; Gijsbers, Julie                                                                                                                                                             |
| Publication Date   | 2025-08-19                                                                                                                                                                                                |
| Link               | <a href="https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/483203">https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/483203</a>                                                                                             |
| Citation           | Arons, T, Beenders, D & Gijsbers, J 2025, Bundelbare belangen, gemeenschappelijke feitelijke en rechtsvragen. in Handboek Massaschade (Recht en Praktijk nr. CA29). Wolters Kluwer, Deventer, pp. 97-116. |
| Versions / License | Publisher version                                                                                                                                                                                         |
| Rights             | <a href="https://www.uu.nl/en/university-library/license-and-reuse-conditions">https://www.uu.nl/en/university-library/license-and-reuse-conditions</a>                                                   |

# Bundelbare belangen, gemeenschappelijke feitelijke en rechtsvragen

*T.M.C. Arons, D.J. Beenders & J.A.M. Gijsbers<sup>1</sup>*

### 6.1 Inleiding

In de collectieve actie kan een 305a-organisatie (stichting of vereniging met volledige rechtsbevoegdheid) rechtsvorderingen instellen ter bescherming van gelijksoortige belangen van haar achterban. Voor het instellen van een 305a-rechtsvordering, d.w.z. een rechtsvordering ingesteld door een 305a-organisatie ten behoeve van anderen, geldt als belangrijke ontvankelijkheidsvoorwaarde dat deze rechtsvordering strekt tot bescherming van gelijksoortige belangen.<sup>2</sup> De belangen tot bescherming waarvan de collectieve rechtsvordering strekt moeten, anders gezegd, bundelbaar zijn. Dit brengt mee dat een rechter dient te beoordelen of de feitelijke en rechtsvragen die bij de inhoudelijke beoordeling van de collectieve rechtsvordering ter beantwoording voorliggen voldoende gemeenschappelijk zijn.

Over het gelijksoortigheidsvereiste worden in vele collectieve acties de degens gekruist. Tegen deze achtergrond verbaast het dan ook niet dat er inmiddels de nodige rechtspraak over het vereiste is gewezen. Deze rechtspraak heeft betrekking op zowel art. 3:305a (oud) BW als de WAMCA.

In dit hoofdstuk vangen wij in paragraaf 6.2 aan met enige historische context: het wettelijk kader rondom het gelijksoortigheidsvereiste en de achtergrond van dit kader. Vervolgens staan wij in paragraaf 6.3 stil bij verschillende belangrijke uitspraken van rechters over het gelijksoortigheidsvereiste. Uit deze uitspraken kan het nodige worden afgeleid, en soms is zelfs een rode draad te bespeuren. In paragraaf 6.4 zullen wij hierop ingaan en komen wij tot enkele afsluitende analyses.

---

1 Prof. mr. T.M.C. (Tomas) Arons is hoogleraar Financieel en Collectief Verhaalsrecht aan de Universiteit Utrecht en strategisch beleidsadviseur bij VNO-NCW. Mr. D.J. (Daan) Beenders is advocaat en partner bij Van Doorne. Mr. J.A.M. (Julie) Gijsbers is advocaat bij Van Doorne.

2 Art. 3:305a lid 1 BW.

## 6.2 Wettelijk kader art. 3:305a (oud) BW en WAMCA<sup>3</sup>

### 6.2.1 Inleiding

De vraag of een 305a-organisatie ontvankelijk is in haar rechtsvordering en, meer concreet, of er sprake is van gelijksoortigheid, moet worden beoordeeld aan de hand van de maatstaf of de vordering zich leent voor bundeling van de belangen waarvoor de 305a-organisatie in de praktijk en krachtens haar statuten opkomt.<sup>4</sup> Voor de goede orde, met bundeling van belangen doelen wij hier niet op de bundeling van individuele vorderingsrechten door cessie of volmacht,<sup>5</sup> maar op de vraag of de rechtsvordering in een collectieve actie ex art. 3:305a BW strekt tot bescherming van partijen met gelijksoortige belangen. De aard van de bij de procedure betrokken belangen mag zich niet tegen bundeling verzetten.<sup>6</sup>

Gelijksoortigheid vereist dat de kwesties waarover de rechter moet beslissen in een collectieve actie, voldoende gemeenschappelijk zijn. Er moet zodanig geabstraheerd kunnen worden van de bijzonderheden van individuele gevallen, dat de beoordeling niet anders zou kunnen uitvallen dan in een individueel geval.<sup>7</sup> Eveneens is in de rechtspraak consistent geoordeeld dat een 305a-vordering alleen ontvankelijk is indien zij effectiever en efficiënter is dan individuele geschilbeslechting.<sup>8</sup> Hiermee wordt met name bedoeld

3 Deze paragraaf is ontleend aan T.M.C. Arons, 'De WAMCA – algemene beschouwing', in: N. Boomsma & S. Timerman (red.), *Collectieve acties in de financiële sector* (Financieel Juridische Reeks deel 25), Zutphen: Uitgeverij Paris 2024, p. 23 e.v.

4 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 4 (VV), p. 12-13; *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 5 (MvA), p. 17-18.

5 Vgl. *Kamerstukken II* 2017/18, 34608, nr. 6 (NnV), p. 18: "Particulieren kunnen daarnaast ook in de toekomst gezamenlijk procederen door hun vorderingen te bundelen in één procesinleiding of door samen een volmacht af te geven aan een partij die voor hen schadevergoeding gaat vorderen. Vooral als het gaat om een kleine groep gedupeerden kan dit efficiënter zijn dan het optuigen van een collectieve actie op basis van artikel 3:305a BW. Daarnaast kunnen zij zelfstandig individueel een vordering instellen."

6 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 3 (MvT), p. 7.

7 *Kamerstukken II* 2017/18, 34608, nr. 6 (NnV), p. 18. Zie ook oudere jurisprudentie waaronder de procedure van de Stichting Zonder Recht of Titel (HR 5 oktober 1984, *NJ* 1985, 445, m.nt. W.L. Haardt), die de tenuitvoerlegging van een ontruimingsvonnis tegen krakers probeerde te voorkomen. De Hoge Raad stelde voorop dat een dergelijke voorziening in beginsel alleen door de met ontruiming bedreigde bewoners zelf kon worden gevorderd. "De aard van zulk een vordering en van de daarbij betrokken individuele belangen verzet er zich tegen om aan te nemen dat die belangen zouden kunnen worden 'gebundeld' op de door de Stichting voorgestane wijze [...]" (r.o.3.2.) Volgens de minister in de MvT: "Deze uitspraak moet naar mijn mening bezien worden in het licht van HR 14 januari 1983, *NJ* 1983, 267, waarin bepaald werd dat op grond van bijzondere omstandigheden aan de kant van een bewoner, de executie van een ontruimingsvonnis kan worden opgeschort. Deze per individu verschillende bijzondere omstandigheden verzetten zich tegen 'bundeling'." Zie *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 3 (MvT), p. 6.

8 Zie HR 26 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK5756, *NJ* 2011/473, m.nt. H.J. Snijders; *JBPr* 2010/30, m.nt. W.P. Wijers (*Stichting Baas in Eigen Huis/Plazacasa BV*), r.o. 4.2; HR 28 maart 2014, ECLI:NL:HR:2014:766, *NJ* 2015/306, m.nt. H.J. Snijders; *JIN* 2014/94, m.nt. N. de Boer, *JOR* 2014/196, m.nt. R.G.J. de Haan (*VEB/Deloitte*), r.o. 3.8 en *Kamerstukken II* 2016/17, 34608, nr. 3 (MvT), p. 16.

op omstandigheden als de groepsgrootte<sup>9</sup> en – in een internationale context – het aantal rechtsstelsels dat het materiële recht van de (schadevergoedings)vorderingen van de benadeelden beheerst.<sup>10</sup> Op grond van een te kleine groepsgrootte zijn ook daadwerkelijk vorderingen niet ontvankelijk verklaard.<sup>11</sup> Indien aan deze ontvankelijkheidsvereisten is voldaan, kan de rechter bij zijn beoordeling van de door de 305a-organisatie ingestelde collectieve schadevergoedingsvordering abstraheren van de individuele feiten en omstandigheden van de benadeelden.

In de volgende paragrafen gaan wij nader in op de totstandkoming van het gelijksoortigheidsvereiste. Daarbij bespreken wij eerst in paragraaf 6.2.2 de jurisprudentie die

- 9 Hof Amsterdam 5 maart 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:451 (*Stichting Elco Foundation/Rabobank e.a.*), r.o. 4.20; Rb. Amsterdam 14 februari 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:745, *JOR* 2024/153 (*Stichting Bureau Clara Wichmann/AbbVie BV*), m.nt. B.T. Klinger, r.o. 5.53; Rb. Amsterdam 1 februari 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:403, *JOR* 2023/197, m.nt. M.A. Blom, *JBPr* 2023/47, m.nt. M.J. Bosselaar & I.C.C. Bloemen (*Stichting Nuon-Claim/Vattenfall*), r.o. 6.10; Rb. Rotterdam 26 mei 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:4668 (*Stichting Petrobras Compensation Foundation/Petrobras e.a.*), r.o. 2.3; Rb. Rotterdam 29 januari 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:614, *JOR* 2020/119, m.nt. T.M.C. Arons, *Ondernemingsrecht* 2020/49, m.nt. L.M. van Bochove, *JBPr* 2020/53, m.nt. T. Heikens, r.o. 5.36 (*Stichting Petrobras Compensation Foundation/Petrobras SA ea*); Rb. Amsterdam 20 november 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:8741 (*Stichting Volkswagen Car Claim/VW*), r.o. 5.16; en Conclusie A-G J.L.R.A. Huydecoper 4 december 2009, ECLI:NL:PHR:2010:BK5756 (*Stichting Baas in Eigen Huis/Plazacasa BV*), oww. 15-19: “Wél kan het, onder omstandigheden, voor de beantwoording van de rechtmatigheidsvraag verschil maken hoe de maatschappelijke belangen liggen – de rechtmatigheid van verschijnselen is immers vaak mede afhankelijk van de daarbij betrokken (maatschappelijke) belangen, en soms ook van de in de samenleving bestaande opvattingen over het verschijnsel (ik hoef maar te wijzen op art. 3:12 BW). Het is dan ook denkbaar dat er gevallen bestaan waarin de belangenverhoudingen zo zijn dat de collectieve actie voor dit voorleggen niet in aanmerking komt (en men dus op individuele rechtshandhaving ‘terug moet vallen’). Hetzelfde geldt wanneer aannemelijk is dat het aantal belanghebbenden ‘achter’ de collectieve actie zo klein is, dat individuele handhaving aangewezen is (in dat geval zal meestal ook niet voldaan zijn aan het in alinea 15 hiervoor onder ogen geziene vereiste dat voor een collectieve actie verlangd mag worden dat die bijdraagt tot de efficiëntie/effectiviteit van de rechtsbescherming, en niet in verhouding tot de individuele rechtsbescherming ‘lood om oud ijzer’ is). Maar in het in alinea 15 vervolgens besproken geval van een veelheid aan kleinschalige inbreuken, begaan ten opzichte van een groot aantal betrokkenen die begrijpelijkerwijs weinig aanvechting voelen om het op individuele rechtshandhaving aan te laten komen, is iets dergelijks allicht niet aan de orde. In zulke gevallen gaat het niet aan om de betrokkenen – of die nu in de meerderheid zijn of niet – de toegang tot de collectieve actie te ontfangen op de (enkele) grond dat er een belangentegenstrijdigheid bestaat ten opzichte van andere betrokkenen.”
- 10 Rb. Rotterdam 26 mei 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:4668 (*Stichting Petrobras Compensation Foundation/Petrobras e.a.*), r.o. 2.3; Rb. Rotterdam 29 januari 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:614, *JOR* 2020/119, m.nt. T.M.C. Arons, *Ondernemingsrecht* 2020/49, m.nt. L.M. van Bochove, *JBPr* 2020/53, m.nt. T. Heikens, r.o. 5.36 (*Stichting Petrobras Compensation Foundation/Petrobras SA ea*). “Maar zelfs al zou de rechtbank veronderstellenderwijs aannemen dat twee rechtsstelsels van toepassing zijn op de achterliggende vorderingen, dan doet dit geen afbreuk aan de gelijksoortigheid van de belangen van de individueel betrokkenen. De aan de orde gestelde handelwijze van gedaagden en het daarvoor relevante feitencomplex blijft immers gelijk. De rechtbank kan vervolgens bij haar inhoudelijke oordeel voor zover nodig onderscheid maken tussen de groep waarop Nederlands recht van toepassing is en de groep waarop Duits recht van toepassing is”, aldus Rb. Midden-Nederland 31 januari 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:241, r.o. 3.13.
- 11 Rb. Amsterdam 17 juli 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:4264, *JOR* 2024/247, m.nt. M.J. Bosselaar (*Stichting ICAM/Staat & GGD's*), r.o. 5.20.20.

aan de totstandkoming van het gelijksoortigheidsvereiste ten grondslag ligt. Vervolgens gaan wij in paragraaf 6.2.3 en 6.2.4 in op de wetsgeschiedenis van art. 3:305a (oud) BW respectievelijk de WAMCA.

### 6.2.2 *Jurisprudentie jaren tachtig: De Nieuwe Meer-arrest*

De parlementaire geschiedenis van de wettelijke regeling uit 1994, die in de volgende paragraaf wordt besproken, heeft zijn oorsprong in de rechtspraak van de Hoge Raad in de jaren tachtig. In de procedure die leidde tot het arrest *Staat/LSV*<sup>12</sup> trachtte de Landelijke Specialisten Vereniging (LSV) als organisatie van medische specialisten een in het nadeel van deze beroepsgroep krachtens de Prijzenwet genomen beschikking buiten werking te stellen. Voor de Hoge Raad werd door de Staat opgekomen tegen het oordeel van het hof dat de LSV voldoende belang had om tegen de beschikking een voorziening te vragen. De Hoge Raad kon zich echter vinden in het oordeel van het hof. De ontvankelijkheid van de LSV werd daarbij enerzijds gebaseerd op de omstandigheid dat zij reeds als gesprekspartner bij de overheid de belangen van specialisten behartigde en anderzijds dat de proceseconomie met het optreden door de LSV gediend was. Representativiteit en proceseconomische overwegingen waren hier daarom de doorslaggevende factoren.

In de procedure van *De Nieuwe Meer* vorderden drie milieuverenigingen dat de gemeente Amsterdam zou worden veroordeeld het storten in het natuurgebied De Nieuwe Meer van uit de grachten afkomstig bagger te staken. Het hof verklaarde de milieuorganisaties niet-ontvankelijk omdat zij niet enig concreet eigen belang hadden gesteld dat zou zijn aangetast. De omstandigheid dat deze verenigingen zich door middel van hun statutaire doelstellingen de behartiging van de aldaar omschreven belangen aantrokken, bracht volgens het hof niet mee dat deze belangen daardoor hun eigen belangen waren geworden en de gestelde aantasting van die belangen jegens hen onrechtmatig zou zijn, zodat hun te dier zake rechtsingang zou toekomen. Het door de organisaties hiertegen ingestelde middel trof doel. De Hoge Raad overwoog het volgende:

*“Uitgangspunt dient weliswaar te zijn dat de enkele doelomschrijving van een rechtspersoon deze nog niet bevoegd maakt om ter zake van aantasting van de belangen waarvan zij blijkens die omschrijving de behartiging op zich heeft genomen, bij de burgerlijke rechter een vordering in te stellen, maar uitzonderingen daarop zijn denkbaar. Een zodanige uitzondering doet zich hier voor. In de eerste plaats lenen de belangen die bij een vordering als de onderhavige – in wezen strekkende tot het verkrijgen van een verbod tot verdere aantasting van het milieu – betrokken zijn zich tot een ‘bundeling’ als door het optreden in rechte van de milieuverenigingen is tot stand gebracht; bij gebreke van de mogelijkheid van een zodanige bundeling zou integendeel een efficiënte rechtsbescherming tegen een dreigende aantasting van deze belangen – die in de regel grote groepen burgers tezamen raken, terwijl de gevolgen van een eventuele aantasting van ieder van die burgers zich vaak moeilijk laten voorzien – niet onaanzienlijk kunnen worden bemoeilijkt.”*<sup>13</sup>

12 HR 1 juli 1983, ECLI:NL:HR:1983:AD5666, NJ 1984, 360, m.nt. M. Scheltema (*Staat/LSV*).

13 HR 27 juni 1986, ECLI:NL:HR:1986:AD3741, NJ 1987, 743, m.nt. W.H. Heemskerk (*Contact Milieubescherming Noord-Holland, Vereniging Milieudefensie & De Oeverlanden Blijven/Amsterdam*), r.o. 3.2.

In het *De Nieuwe Meer*-arrest kwamen het bundelingscriterium en de efficiënte rechtsbescherming prominent naar voren.

### 6.2.3 Wetsgeschiedenis 1994

Met de collectieve actie van 1994 heeft de wetgever uitdrukkelijk een algemene regeling om als belangenorganisatie de burgerlijke rechter te kunnen adiëren in het leven geroepen. De vóór 1994 ad hoc bestaande regelingen zijn geharmoniseerd teneinde de niet onaanzienlijke verschillen in ontvankelijkheidsvoorwaarden, waarvoor geen duidelijke redenen waren aangetoond, weg te nemen.<sup>14</sup> Teneinde te voorkomen dat de burgerlijke rechter in meer gevallen zal worden geadieerd en diens werkbelasting in acht te nemen, *'zijn er voor de belangenorganisaties enige drempels, zowel van juridische als feitelijke aard die het risico van te lichtvaardig gebruik zullen beperken'*.<sup>15</sup>

Voor het instellen van een 305a-rechtsvordering, d.w.z. een rechtsvordering ingesteld door een 305a-organisatie ten behoeve van anderen, geldt als belangrijkste ontvankelijkheidsvoorwaarde dat deze rechtsvordering strekt tot bescherming van gelijksoortige belangen.<sup>16</sup> De vraag of een 305a-organisatie ontvankelijk is in haar rechtsvordering moet worden beoordeeld aan de hand van de maatstaf of de vordering zich leent tot bundeling van de belangen waarvoor de 305a-organisatie in de praktijk en krachtens haar statuten opkomt.<sup>17</sup>

Het vorderingsrecht van belangenorganisaties is uitdrukkelijk niet beperkt tot enkele met naam genoemde vorderingen. Wel zag de wetgever in 1994 expliciet af van de remedie van collectief schadeverhaal vanwege het individuele karakter van schadevergoeding:

*"De juridisch-technische complicaties waarop wordt gedoeld houden onder meer in dat vastgesteld moet worden hoe groot de totale schade is, die geleden is door de greep van personen waarvoor de organisatie opkomt, en vervolgens bepaald moet worden hoe het totale schadebedrag over deze groep verdeeld moet worden. Hierbij zal doorgaans per individu de schadeomvang verschillend zijn en kunnen bovendien vragen als eigen schuld de schadevergoedingsverplichting beïnvloeden. Dit wijst erop dat individuele omstandigheden zich in de meeste gevallen tegen bundeling van schadevergoedings-aanspraken verzetten. Een gebundelde afdoening vergt ook onder meer een voorziening die het mogelijk maakt belanghebbenden op te roepen om de nodige gegevens te overhandigen. Een dergelijke individuele aanpak is echter strijdig met het wezen van het collectief actierecht. Bovendien kan een belangenorganisatie die de belangen wil bundelen van hen die recht op schadevergoeding hebben, soms met andere reeds bestaande middelen het gestelde doel bereiken. Men denke aan een volmacht of een cessie ter incasso."*<sup>18</sup>

14 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 3 (MvT), p. 17.

15 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 3 (MvT), p. 19.

16 Art. 3:305a lid 1 BW.

17 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 4 (VV), p. 12-13; *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 5 (MvA), p. 17-18.

18 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 3 (MvT), p. 30.

Of in een concrete situatie een collectieve actie mogelijk en wenselijk is, is niet afhankelijk van de grondslag van de vordering die een organisatie wenst in te stellen, maar van de vraag of de bij de vordering betrokken belangen zich voor 'bundeling' lenen.<sup>19</sup> Zo kan een 305a-vordering uitdrukkelijk ook tot een constitutief vonnis leiden, mits alle daarbij betrokken omstandigheden leiden tot het oordeel dat de betrokken belangen zich voor bundeling lenen.<sup>20</sup> "Het is derhalve mogelijk dat er weliswaar sprake is van een gemeenschappelijk geschilpunt, maar dat de bij dit geschilpunt betrokken rechtsvragen en feitelijke vragen per individu verschillend beantwoord moeten worden."<sup>21</sup>

Volgens de wetgever kon uit het hiervoor besproken *De Nieuwe Meer*-arrest "een voorwaarde voor ontvankelijkheid worden afgeleid, waaraan onder alle omstandigheden voldaan moet worden: de aard van de bij de procedure betrokken belangen mag zich niet tegen 'bundeling' verzetten. Zijn de bij de procedure betrokken individuele belangen te divers, dan kan van bundeling geen sprake zijn. Slechts gelijksoortige belangen lenen zich voor bundeling. Verder wordt bij de ontvankelijkheid gewicht toegekend aan het feit dat zonder bundeling van belangen als door de eisende organisatie tot stand gebracht, een efficiënte en/of effectieve rechtsbescherming tegen een dreigende aantasting van deze belangen, niet onaanzienlijk zou kunnen worden bemoeilijkt."<sup>22</sup>

#### 6.2.4 Het gelijksoortigheidsvereiste onder de WAMCA

Met de invoering van de WAMCA in 2020 werd het mogelijk om schadevorderingen in te stellen. De wetgever heeft met de invoering van de WAMCA een andere visie op collectieve schadevergoedingsvorderingen geïntroduceerd. De aanname dat bij schadevorderingen in de regel niet is voldaan aan het criterium van voldoende gelijksoortigheid is losgelaten: onder de WAMCA kan er geabstraheerd worden van individuele omstandigheden om het geschil zo op een efficiënte en effectieve wijze voor een grote groep te beslechten.<sup>23</sup> Het vereiste van gelijksoortigheid mag nu dus enigszins abstract worden getoetst. Het is dus niet vereist dat de posities, achtergronden en belangen van degenen ten behoeve

19 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 3 (MvT), p. 24.

20 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 3 (MvT), p. 25. De minister wenste niet het toepassingsbereik van de collectieve actie te beperken tot de onrechtmatige daad. Zie ook: *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 8 (NnE), p. 1 en *Handelingen II* 1993/94, nr. 18, p. 1296, eerste en tweede kolom: "Het is een van de kenmerken van dit wetsvoorstel om buiten twijfel te stellen dat het mogelijk moet zijn, ook vorderingen uit overeenkomst in te stellen. Uiteraard geldt ook dat de daarbij betrokken belangen wel te bundelen moeten zijn, zodat in die gevallen waarin de contractuele relaties te individueel bepaald zijn, een collectieve actie geen doorgang kan vinden. Het is echter onjuist, te stellen dat contractuele relaties per definitie individueel bepaald zijn. Net als bij de onrechtmatige daad kunnen ook bij een vordering uit overeenkomst de daarbij betrokken belangen onder omstandigheden zeer goed te bundelen zijn en een collectief optreden voor de burgerlijke rechter rechtvaardigen."

21 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 3 (MvT), p. 27.

22 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 3 (MvT), p. 7.

23 Rb. Den Haag 20 september 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:14036, r.o. 5.71 (*Stichting Investor Loss Compensation/Airbus*).

van wie een collectieve actie wordt ingesteld identiek of grotendeels gelijk zijn.<sup>24</sup> Maar als de (bijzondere) omstandigheden zoveel verschillen dat niet: '[...] in algemene zin, onafhankelijk van de bijzondere omstandigheden van het geval kan worden beoordeeld of en in welke mate de schade van individuele gedupeerden veroorzaakt is door de gedaagde, is sprake van ongelijksoortige belangen en kan dus geen collectieve actie worden gestart'.<sup>25</sup>

Met deze versoepeling door invoering van een collectieve schadevergoedingsactie achtte de wetgever het tegelijkertijd noodzakelijk de ontvankelijkheidsvereisten voor de claimorganisatie aan te scherpen.<sup>26</sup> Zo beoogde de wetgever de balans tussen enerzijds de ruime(re) toegang tot de rechter en anderzijds de belangen van de gedaagde te waarborgen.<sup>27</sup> Het belang van toetsing van het gelijksoortigheidsvereiste lijkt na de invoering van de WAMCA dus alleen maar toegenomen.

De hiervoor besproken wettelijke toetsingsmaatstaf is met de introductie van de WAMCA echter niet komen te vervallen.<sup>28</sup> Sterker: het vereiste dat 'de te beantwoorden feitelijke en rechtsvragen in voldoende mate gemeenschappelijk zijn', is onderdeel gemaakt van de in art. 1018c lid 5 sub b Rv neergelegde toets van efficiëntie en effectiviteit. Op grond van voornoemde bepaling vindt de inhoudelijke behandeling van de collectieve vordering slechts plaats indien en nadat de rechter heeft beslist dat de eiser voldoende aannemelijk heeft gemaakt dat het voeren van deze collectieve vordering efficiënter en effectiever is dan het instellen van een individuele vordering. Dit laatste moet blijken uit het feit dat de te beantwoorden feitelijke en rechtsvragen in voldoende mate gemeenschappelijk zijn,<sup>29</sup> dat het aantal personen tot bescherming van wier belangen de vordering strekt, voldoende is en, indien de vordering strekt tot schadevergoeding, dat zij alleen dan wel gezamenlijk een voldoende groot financieel belang hebben. Al vóór de WAMCA werd in 2013 een waarborgtoets ingevoerd om te verzekeren dat de 305a-organisatie opkomt voor de belangen van haar achterban en niet de (commerciële) belangen van haar eigen organisatie.<sup>30</sup> De minister heeft destijds afgezien van zijn aanvankelijke voornemen om een representativiteitseis in te voeren, omdat de Afdeling advisering van de Raad van State dat ontraadde. De Raad vond dat dit 'een open norm is die onvoldoende omljnd en uitgekristalliseerd is'. Uiteenlopende betekenissen kunnen daaronder schuilgaan. Dit kon volgens de Afdeling in de praktijk tot sterk uiteenlopende beoordelingen en daarmee tot rechtsonzekerheid en, onder omstandigheden, zelfs willekeur leiden.<sup>31</sup> Bovendien speelt de omvang van de achterban en het vertegenwoordigde belang een rol bij de toetsing aan efficiëntie en effectiviteit. Immers de parlementaire geschiedenis bij het in

24 HR 27 november 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2162, r.o. 4.8 (*VEB/WorldOnline*); Rb. Amsterdam 30 juni 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:3307, r.o. 7.8 (*Data Privacy Stichting/Facebook cs I*) en Rb. Amsterdam 16 augustus 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:5252, r.o. 7.7 (*Stichting Emission Claim c.s./Stellantis c.s.*).

25 Rb. Den Haag 8 maart 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:2686, r.o. 4.8 (*FNV en CNV/De Staat der Nederlanden*).

26 *Kamerstukken II* 2016/17, 34608, nr. 3 (MvT), p. 1.

27 *Kamerstukken II* 2016/17, 34608, nr. 3 (MvT), p. 7-8.

28 *Kamerstukken II* 2017/18, 34608, nr. 6 (NnV), p. 18.

29 Zie ook paragraaf 7.2.3.

30 Zie *Kamerstukken II* 2011/12, 33126, nr. 3 (MvT), p. 5-6.

31 Zie *Kamerstukken II* 2011/12, 33126, nr. 3 (MvT), p. 6.



1994 ingevoerde art. 3:305a BW wijst erop dat efficiëntie in dit geval meer betrekking heeft op de proceseconomische voordelen van bundeling, en effectief veeleer ziet op de voordelen van een effectieve handhaving van normen die strekken tot bescherming van een bepaalde groep belanghebbenden. De vereiste efficiëntie werd in 1994 nog niet als zelfstandige grond voor ontvankelijkheidstoetsing in de wet opgenomen. Zij hangt wel ten nauwste samen met het gelijksoortigheidsvereiste. Het is bovendien duidelijk uit de parlementaire geschiedenis van de oude regeling op te maken dat het collectieve-actierecht een subsidiair karakter heeft. Indien een individueel optreden, al dan niet met behulp van procesvolmachten, eenvoudig te realiseren is, is het instellen van een collectieve actie niet de aangewezen weg. In de memorie van toelichting is benadrukt dat in het geval dat een collectieve actie geen enkel voordeel biedt boven het procederen op naam van de belanghebbenden zelf, voor het instellen van een collectieve actie geen ruimte is.<sup>32</sup> Het collectieve-actierecht wordt dan niet gebruikt voor een doel waarvoor zij is verleend (art. 3:13 jo. 3:15 BW).

De verhouding tussen art. 3:305a BW en art. 1018c lid 5 Rv is niet direct duidelijk. Een deel van deze bepalingen lijkt elkaar te overlappen, met name als het gaat om de vraag of feitelijke en rechtsvragen voldoende gelijksoortig zijn.<sup>33</sup> Bij de oude redactie van art. 3:305a BW was dit vereiste ook al in de wetsgeschiedenis opgenomen. De vereisten in art. 1018c lid 5 Rv kunnen worden gezien als 'meerwaarde'-vereisten, dat wil zeggen dat als aan deze criteria is voldaan, een collectieve procedure als effectiever en efficiënter wordt gezien.

### 6.3 Patronen in rechtspraak<sup>34</sup>

In de rechtspraak zijn de criteria voor het gelijksoortigheidsvereiste verder ontwikkeld. Hieronder gaan wij in op een aantal richtinggevende uitspraken, die regelmatig door belangenorganisaties en gedaagden in procedures worden aangehaald. Wij bespreken eerst drie zaken waarin het gelijksoortigheidsvereiste aan de orde kwam vóór de inwerkingtreding van de WAMCA, gevolgd door zes uitspraken van daarna.

Ruim voor invoering van de WAMCA heeft de Hoge Raad in 2010 in *de collectieve actie van Stichting Baas in Eigen Huis tegen Plazacasa* verduidelijkt hoe het gelijksoortigheidsvereiste van art. 3:305a BW moet worden gelezen. In deze zaak werd Plazacasa aansprakelijk gesteld, omdat zij beschrijvingen en foto's van huizen die te koop stonden op haar website publiceerde. De Stichting Baas in Eigen Huis, die de belangen van makelaars behartigt op het gebied van intellectuele-eigendomsrechten, vorderde een verbod op deze inbreuk op auteursrechten. Het Gerechtshof Amsterdam verklaarde de stichting echter niet-ontvankelijk, omdat het vond dat de Stichting niet opkwam voor gelijksoortige belangen zoals vereist volgens art. 3:305a BW. Volgens de Hoge Raad was de omstandigheid dat een (al dan niet aanmerkelijk) deel van de personen ter bescherming van wier belangen een collectieve actie zich strekt, niet instemt met (het doel van) de rechtsvordering of zelfs

32 *Kamerstukken II* 1991/92, 22486, nr. 3 (MvT), p. 22-23; *Kamerstukken I* 1993/94, 22486, nr. 103a (VV), p. 1.

33 Zie Conclusie A-G T. Hartlief, ECLI:NL:PHR:2025:286, o.v.w. 3.30.

34 Auteurs willen graag Nova Arnst bedanken voor haar bijdrage aan deze paragraaf.

een tegenovergesteld standpunt inneemt, onvoldoende om te oordelen dat de vordering niet strekt tot bescherming van gelijksoortige belangen.<sup>35</sup> De Hoge Raad bakende hiermee het gelijksoortigheids- en representativiteitsvereiste af.

De Rechtbank Oost-Brabant heeft in 2016 in *de renteswapzaak tegen Rabobank* het gelijksoortigheidsvereiste verder ingekleurd. De belangenorganisatie in die zaak vorderde onder meer een verklaring voor recht dat sprake is geweest van dwaling en dat de klanten het recht hadden om de met Rabobank gesloten renteswapovereenkomsten te vernietigen. De rechtbank oordeelde dat niet aan het gelijksoortigheidsvereiste was voldaan, omdat het aantal variabelen waarmee rekening moest worden gehouden in de beoordeling van renteswapovereenkomsten het onmogelijk maakte om deze te vatten in één of meer algemeen geformuleerde verklaringen voor recht. De rechtbank benoemde daarbij onder meer de volgende omstandigheden: het feit dat het om verschillende lokale Rabobanken ging, de persoon van de klant, het aantal vorderingen en de periode waarop de vorderingen zagen.<sup>36</sup>

Ten aanzien van de verklaring voor recht dat sprake was van dwaling oordeelde de rechtbank verder dat deze vordering in beginsel een individuele beoordeling vergt, omdat de vraag of een renteswap slechts bij een juiste voorstelling van zaken was gesloten ‘in beginsel slechts individueel [kan] worden beoordeeld’:<sup>37</sup>

*“Vordering A is gebaseerd op dwaling over de Euriborfraude. Ten aanzien van elke klant die vóór oktober 2013 een renteswap heeft gekocht kan worden aangenomen dat men niet wist van de fraude, maar dit betekent nog niet (als tevens komt vast te staan dat zich één van de situaties genoemd in artikel 6:228 lid sub b of c BW heeft voorgedaan) dat men ook in alle gevallen een geslaagd beroep kan doen op dwaling. De daarvoor relevante vraag of de renteswap bij een juiste voorstelling van zaken niet zou zijn gesloten, kan in beginsel slechts individueel worden beoordeeld. Dit kan anders zijn indien de eigenschap waarover men dwaalt zo essentieel is dat geen weldenkend mens bij een juiste voorstelling van zaken de overeenkomst zou hebben gesloten. Anders dan de Stichting bepleit doet zich die situatie hier echter naar het oordeel van de rechtbank niet voor.”*

In de *collectieve actie Stichting Clara Wichmann tegen Goede Herder* – ingesteld na de inwerkingtreding van de WAMCA, maar waarop art. 3:305a (oud) BW van toepassing was – verklaarde de Rechtbank Noord-Holland Stichting Clara Wichmann niet-ontvankelijk in haar collectieve vordering. De Stichting Clara Wichmann kwam in deze zaak op voor de belangen van vrouwen die als minderjarigen in instellingen van de Goede Herder waren geplaatst en daardoor schade hadden ondervonden. De rechtbank oordeelde dat niet was voldaan aan het gelijksoortigheidsvereiste, omdat de individuele omstandigheden van de vrouwen die in een instelling van de Goede Herder hebben gezeten te veel van elkaar

35 HR 26 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK5756 (*Stichting Baas in Eigen Huis/Plazacasa*), r.o. 4.2.

36 Rb. Oost-Brabant 29 juni 2016, ECLI:NL:RBOBR:2016:3383 (*Stichting Renteswapschadeclaim/Rabobank*), r.o. 5.31.

37 Rb. Oost-Brabant 29 juni 2016, ECLI:NL:RBOBR:2016:3383 (*Stichting Renteswapschadeclaim/Rabobank*), r.o. 5.33.

verschilden en de gevolgen van het verblijf in de instellingen niet voor alle vrouwen hetzelfde waren.<sup>38</sup>

Ook in WAMCA-procedures is het gelijksoortigheidsvereiste veelvuldig aan de orde geweest. Bijvoorbeeld in *de collectieve actie over kostencomponenten voor stadsverwarming*, waarin de belangenorganisatie primair een verklaring voor recht vorderde dat een rechtsgrond voor het in rekening brengen van periodieke, geïndexeerde en rentedragende aansluitbijdrage ontbrak, en subsidiair vernietiging dan wel partiële ontbinding van de betreffende overeenkomsten vorderde. De Rechtbank Oost-Brabant overwoog dat het bij collectieve acties meestal ging om vorderingen die ertoe strekten een oordeel te verkrijgen over de (on)toelaatbaarheid van een bepaalde handelwijze, waarbij de vervolgvraag naar de impact daarvan voor individuele gedupeerden in veel gevallen afzonderlijk beantwoord moest worden.<sup>39</sup> In de meeste gevallen zal, net als in deze procedure, een verklaring voor recht worden gevorderd dat ontoelaatbaar is gehandeld in combinatie met een gevorderde compensatoire remedie, zoals (partiële) ontbinding of vernietiging dan wel een schadevergoeding. De rechtbank was ten aanzien van de primaire vordering van oordeel dat sprake was van voldoende gelijksoortige belangen:

*“De Tilburgse gebruikers van stadsverwarming worden door beide partijen in drie groepen ingedeeld en hebben gemeen dat aan hen op basis van de overgelegde standaard contractstukken (de leveringscontracten) als onderdeel van het vastrecht een periodieke aansluitbijdrage in rekening is gebracht, waarvan zij menen dat daarvoor een contractuele grondslag ontbreekt. De belangen van de Tilburgse gebruikers lenen zich naar het oordeel van de rechtbank daarmee voldoende voor bundeling. De rechtbank kan het bij de primaire rechtsvordering aan de orde gestelde geschilpunt, namelijk of voor het in rekening brengen van een periodieke aansluitbijdrage een (contractuele) rechtsgrond aanwezig is, beoordelen zonder dat de bijzondere omstandigheden aan de zijde van de individuele belanghebbenden betrokken hoeven te worden.”*

Een andere interessante zaak betreft *de collectieve actie tegen TikTok*, waar drie claimstichtingen TikTok aansprakelijk stelden voor schending van verschillende (privacy)rechten. De rechtbank oordeelde dat als kan komen vast te staan dat de persoonsgegevens van de TikTok op ongeoorloofde wijze zijn verwerkt, de belangen van die gebruikers in dat geval bundelbaar zijn:<sup>40</sup>

*“De volgende vraag is of de belangen van de gebruikers van de TikTok Dienst in dat geval voldoende gelijksoortig (bundelbaar) zijn. Dit kan zo zijn als komt vast te staan dat een TikTok-gedaagde van een of meer gebruikers persoonsgegevens heeft verwerkt die zij niet (op die wijze) mocht verwerken. Voor elke gebruiker van de TikTok Dienst geldt dan immers dat de kans aanwezig is dat de TikTok-gedaagde die persoonsgegevens ook met betrekking tot die gebruiker heeft verwerkt en dat deze gebruiker de controle daarover is kwijtgeraakt. Dat betekent dat alle TikTok-gebruikers in een gelijke positie verkeren en dat de belangen van die gebruikers van de TikTok Dienst in dat geval bundelbaar zijn.”*

38 Rb. Noord-Holland 29 maart 2023, ECLI:NL:RBNHO:2023:2811, r.o. 5.4.4.

39 Rb. Oost-Brabant 26 januari 2022, ECLI:NL:RBOBR:2022:207, r.o. 5.16. De rechtbank heeft in hetzelfde vonnis de primaire vordering toegewezen en kwam daarom niet meer toe aan een beoordeling over de ontvankelijkheid van de (meer) subsidiaire vorderingen.

40 Rb. Amsterdam 25 oktober 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:6694 (*TikTok*), r.o. 2.43.2.

Daarnaast oordeelde de rechtbank dat de feitelijke vragen zich lenen voor een gemeenschappelijke behandeling: zij gaan overkoepelend over de wijze waarop de TikTok Dienst is ingesteld, door TikTok wordt uitgeoefend en door kinderen wordt gebruikt en gaan verder over de (onderzoeks)procedures die tegen TikTok zijn ingesteld.<sup>41</sup> Ook moest de vraag worden beantwoord of de door de stichtingen ingestelde rechtsvorderingen materiële en immateriële schade bundelbaar zijn. Wat betreft de materiële-schadevorderingen oordeelde de rechtbank dat deze in beginsel bundelbaar zijn. De rechtbank erkende dat persoonsgegevens een zekere economische waarde hebben, maar dit betekent niet zonder meer dat gebruikers van de TikTok Dienst materiële schade lijden.<sup>42</sup> De rechtbank gaf nog geen oordeel over de toewijsbaarheid van de vordering en de hoogte van de materiële-schadevergoeding; dat kan volgens de rechtbank in een later stadium pas worden vastgesteld. Wel oordeelde de rechtbank dat als de TikTok-gebruikers dezelfde schade lijden of hetzelfde risico lopen, als uitgangspunt geldt dat de schade op hetzelfde bedrag zal worden begroot en dus bundelbaar is:<sup>43</sup>

*“Vervolgens is de vraag of dit ook leidt tot een aanspraak op schadevergoeding die bundelbaar is. Dat is in dit stadium van de procedure nog onvoldoende te zeggen. Daarvoor zal moeten worden uitgemaakt (i) of de TikTok-gedaagden persoonsgegevens hebben verwerkt op een wijze die niet mocht, (ii) of gebruikers daardoor materiële schade lijden (zie hiervoor onder 2.43.1) en (iii) of dat dezelfde schade is, dan wel of gebruikers in categorieën zijn in te delen die wat schade betreft in vergelijkbare omstandigheden verkeren.*

*Als deze vragen beantwoord zijn en tot het resultaat leiden dat de TikTok-gedaagden persoonsgegevens verwerken op een wijze die niet mocht, is niet uitgesloten dat zij daardoor een zelfde schade lijden en hun vorderingen bundelbaar zijn. De begroting daarvan zal met de aard van die schade in overeenstemming moeten zijn; indien deze niet nauwkeurig zal kunnen worden begroot, zal deze moeten worden geschat (artikel 6:97 BW). Indien een groep TikTok-gebruikers dezelfde schade lijdt of hetzelfde risico loopt, is het uitgangspunt dat hun schade op hetzelfde bedrag zal worden begroot en zijn hun vorderingen dus bundelbaar.”*

Wat betreft de bundelbaarheid van de vordering tot vergoeding van de immateriële schade, oordeelde de rechtbank dat een eventuele vordering tot immateriële-schadevergoeding van iedere gebruiker ‘zozeer afhangt van de individuele situatie van die gebruiker’ dat geen sprake is van een bundelbare (voldoende gelijksoortige) vordering. De stichtingen hadden aangevoerd dat – gegeven de aard en de ernst van de privacyschendingen – de nadelige gevolgen voor alle gebruikers zo voor de hand lagen dat een aantasting in de persoon kon worden aangenomen. Individuele onderbouwing met concrete gegevens zou dan niet nodig zijn.<sup>44</sup> De nadelige gevolgen lagen volgens de rechtbank in dit geval echter

41 Rb. Amsterdam 25 oktober 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:6694 (*TikTok*), r.o. 2.10.3.

42 Rb. Amsterdam 25 oktober 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:6694 (*TikTok*), r.o. 2.43.1.

43 Rb. Amsterdam 25 oktober 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:6694 (*TikTok*), r.o. 2.43.3 en 2.43.4.

44 De stichtingen stelden dat sprake was van een uitzonderingssituatie die de Hoge Raad in het *EBI*-arrest in het leven heeft geroepen: onderbouwing van de immateriële schade met concrete gegevens is immers niet nodig als de nadelige gevolgen, gelet op de aard en de ernst van de normschending, zo voor de hand liggen. HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, *NJ* 2019/162, m.nt. S.D. Lindenberg (*EBI*), r.o. 4.2.1.

niet voor de hand en de rechtbank overwoog daarbij dat deze zaak afweek van gevallen waar nadelige gevolgen wél voor de hand lagen, zoals bij de Groningse aardbevingen:

*“De rechtbank is van oordeel dat ten aanzien van het gebruik van de TikTok Dienst een eventuele vordering tot immateriële schadevergoeding van iedere gebruiker zozeer afhangt van de individuele situatie van die gebruiker, dat geen sprake is van een bundelbare (voldoende gelijksoortige) vordering. Het betoog van de stichtingen dat een aantasting in de persoon kan worden aangenomen gegeven de aard en de ernst van de privacy schendingen wordt niet gevolgd. Ook daarvoor is nodig dat nadelige gevolgen voor alle gebruikers voor de hand liggen, en daar is in dit geval geen sprake van. Dit geval wijkt wat dat betreft dan ook af van gevallen zoals die eerder in de rechtspraak aan de orde waren, zoals immateriële schade bij aardbeving. De vorderingen tot vergoeding van immateriële schade zijn dus niet voldoende bundelbaar en daarom niet ontvankelijk.”*

In de collectieve actie tegen de producent van borstimplantaten Allergan eiste belangenbehartiger BCW ten behoeve van gebruikers van borstimplantaten schadevergoeding wegens de (vermeende) schadelijke effecten van borstimplantaten. De rechtbank oordeelde dat de door BCW ingestelde vorderingen strekten tot bescherming van voldoende gelijksoortige belangen:<sup>45</sup>

*“Aan de eis van gelijksoortige belangen van andere personen is voldaan indien de belangen ter bescherming waarvan de rechtsvorderingen strekken zich lenen voor bundeling, zodat een efficiënte en effectieve rechtsbescherming ten behoeve van de belanghebbenden kan worden bevorderd. Aldus kan in één procedure worden geoordeeld over de door de rechtsvordering aan de orde gestelde geschilpunten en vorderingen, zonder dat daarbij de bijzondere omstandigheden van de individuele belanghebbenden behoeven te worden betrokken. Voldoende gelijksoortigheid van belangen hoeft niet mee te brengen dat de posities, achtergronden en belangen van degenen ten behoeve van wie een collectieve actie wordt ingesteld identiek of zelfs overwegend gelijk zijn. In een collectieve actie past een zekere abstracte toetsing. Bij collectieve acties gaat het in de regel om vorderingen die ertoe strekken een oordeel te verkrijgen over de (on)toelaatbaarheid van een bepaalde handelwijze van een gedaagde. De vervolgvraag naar de gevolgen van een eventueel ontoelaatbaar handelen voor individuele gedupeerden moet in veel gevallen afzonderlijk of in nader gedefinieerde groepen worden beantwoord. De door BCW ingestelde vorderingen strekken tot bescherming van voldoende gelijksoortige belangen. Daartoe wordt als volgt geoordeeld.*

*5.58 BCW heeft voldoende toegelicht dat die beoordeling voor alle Implantaten hetzelfde is. Daarvoor zijn alleen twee kenmerken van de Implantaten relevant, namelijk dat de Implantaten getextureerd zijn en silicone bevatten. Die kenmerken hebben alle Implantaten gemeenschappelijk. In dat licht maakt het gegeven dat de vorderingen zien op verschillende typen Implantaten en op twee verschillende ziektebeelden, waar Allergan c.s. op hebben gewezen, niet dat de gelijksoortigheid ontbreekt. Allergan c.s. wijzen er ook op dat de vorderingen zien op verschillende tijdvakken, maar BCW stelt terecht dat de rechtbank de aansprakelijkheidsvraag kan beantwoorden per tijdperiode. Ook de vrees dat de vorderingen mogelijk door verschillende rechtsstelsels worden beheerst is, naar hierna zal blijken, ongegrond (5.105). Dit betekent dat de kernvraag in beginsel kan worden beantwoord zonder de bijzondere omstandigheden van de individuele Vrouwen daarbij te betrekken.”*

<sup>45</sup> Rb. Amsterdam 14 februari 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:745, r.o. 5.58.

BCW vorderde materiële en immateriële-schadevergoeding. Deze vorderingen had BCW in vier verschillende groepen verdeeld, gebaseerd op de ernst van de gebrekkige implantaten en de hoogte van de te verwachten schadevergoeding. De rechtbank was van oordeel dat BCW met deze categorisering en daarbij verstrekte toelichting voor de beantwoording van de ontvankelijkheidsvragen voldoende aannemelijk heeft gemaakt dat de materiële en immateriële-schadevorderingen in beginsel bundelbaar waren. Volgens de rechtbank kon in dit geval – anders dan bij de collectieve actie tegen TikTok – namelijk niet worden uitgesloten dat de nadelige aard vanwege de ernst van de aansprakelijkheidvestigende gebeurtenis voor een bepaalde groep zo voor de hand lag, dat een aantasting in de persoon kon worden aangenomen. De rechter achtte daarbij tevens aannemelijk dat de door deze aantasting in de persoon geleden schade voor deze groep ten minste een bepaald bedrag belooft.<sup>46</sup>

*“Weliswaar heeft de Hoge Raad geoordeeld dat de omvang van een verplichting tot vergoeding van schade die bestaat in een aantasting in de persoon op andere wijze, zich niet ‘min of meer forfaitair’ laat vaststellen nu dat niet verenigbaar is met het hoogst persoonlijke karakter van de vordering tot vergoeding van deze schade. Dat laat onverlet dat de rechter kan oordelen dat de aard en de ernst van de aansprakelijkheidvestigende gebeurtenis meebrengen dat de in dit verband relevante nadelige gevolgen daarvan voor een bepaalde groep zo voor de hand liggen, dat (ook bij ontbreken van geestelijk letsel) een aantasting in de persoon kan worden aangenomen en dat de rechter daarbij aannemelijk kan achten dat de door deze aantasting in de persoon geleden schade voor deze groep ten minste een bepaald bedrag belooft. Niet op voorhand is uitgesloten dat een dergelijke redenering in dit geval zou kunnen opgaan indien de Implantaten gebrekkig zouden worden geacht vanwege het veroorzaken van ASIA en van (een risico op) BIA-ALCL, en ertoe kan leiden dat de immateriële schade voor een af te bakenen groep Vrouwen ten minste een bepaald bedrag belooft.”*

De collectieve actie van *The Privacy Collective (TPC)* tegen *Salesforce* en *Oracle* is in het kader van de immateriële-schadevergoeding wegens vermeende privacyschendingen tevens relevant. In deze zaak stelde TPC dat Oracle en Salesforce persoonsgegevens van deze internetgebruikers ongeoorloofd zouden hebben verzameld en verhandeld. TPC had daarom namens naar schatting 10 miljoen Nederlandse internetgebruikers schadevorderingen tegen Oracle en Salesforce ingesteld, waaronder € 500 per internetgebruiker voor immateriële schade. In eerste aanleg verklaarde de rechtbank TPC niet-ontvankelijk, omdat zij onvoldoende representatief was. In hoger beroep oordeelde het hof Amsterdam dat TPC wél ontvankelijk was en oordeelde wat betreft de gelijksoortigheid van belangen als volgt:<sup>47</sup>

*“Bij het oordeel dat bepaald handelen of nalaten onrechtmatig is, dat de aangesproken partijen daarvoor aansprakelijk zijn en dat dergelijk gedrag voor de toekomst verboden wordt hebben alle personen die geconfronteerd worden met dergelijk gedrag hetzelfde of tenminste een gelijksoortig belang, dat in beginsel los staat van hun individuele positie. Die vorderingen vragen immers slechts dat de rechter zich een oordeel vormt over de onrechtmatigheid van het gedrag/nalaten. Een dergelijk oordeel strekt tot duidelijkheid over en erkenning van het geschonden rechtsbelang en het is efficiënt en effectief om dat in één procedure voor alle*

<sup>46</sup> Rb. Amsterdam 14 februari 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:745, r.o. 5.58.

<sup>47</sup> Hof Amsterdam 18 juni 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1651 (TPC/Salesforce), r.o. 4.13.2.



*potentieel belanghebbenden te verkrijgen, in plaats van telkens een individuele procedure te entameren. De te beantwoorden vragen in die individuele procedures zullen immers, waar het gaat om deze aspecten, steeds dezelfde zijn."*

Ten aanzien van de schadevorderingen overwoog het hof dat er zeer grote individuele verschillen konden zijn tussen de personen die deel uitmaken van de achterban van TPC. Het hof overwoog dat, in het kader van de onrechtmatige daad-grondslag, 'op dit moment' niet kon worden geoordeeld dat de aard en de ernst van de normschending meebrengen dat de in dit verband relevante nadelige gevolgen daarvan voor de benadeelde zo voor de hand lagen, dat een aantasting in de persoon kon worden aangenomen. Hoewel het hof overwoog dat immateriële schade in het algemeen sterk afhankelijk is van de omstandigheden en van de persoon – en het daarom mogelijk is dat sommige leden van de achterban in het geheel geen immateriële schade hebben geleden –, oordeelde het toch dat de schadevorderingen voldoen aan het gelijksoortigheidsvereiste.

Volgens het hof was de ernst (de wijze waarop de norm is geschonden) van de normschending nog niet vast te stellen, maar de aard (het type normschending) wel. De schade vloeit voort uit de schending van een gelijke norm (in casu privacywetgeving) en kan, gelet op de wetsgeschiedenis van de WAMCA, in hoogte verschillen, waarbij een indeling in categorieën voor de hand ligt:<sup>48</sup>

*"Uit de wetsgeschiedenis van de WAMCA blijkt, dat de wetgever heeft voorzien dat niet elk lid van de achterban gelijke schade heeft geleden. In dat kader is, met gebruikmaking van de ervaringen die zijn opgedaan met de WCAM (art. 7:907 BW), de mogelijkheid van het werken met diverse categorieën opgenomen (zie ook art. 1018i lid 2 Rv). Daaruit volgt, dat niet noodzakelijk is dat de schade voor iedereen gelijk is. TPC heeft voorts, subsidiair, vergoeding van nader bij staat op te maken schade gevorderd.*

*Ook de schadevorderingen voldoen daarmee aan het gelijksoortigheidsvereiste. De gestelde schade vloeit voort uit een gelijke normschending en kan – voor zover toewijsbaar – in hoogte verschillen, waarbij een indeling in categorieën voor de hand ligt.*

*Voorts verdient in dit opzicht opmerking dat een collectieve actie waarin ook wordt beslist over eventuele schadevergoeding efficiënt is, omdat het in het voordeel van alle partijen is dat kan worden volstaan met één procedure (zie ook 4.26 ev). Het niet reeds in de ontvankelijkheidsfase laten stranden van het schadevergoedingsonderdeel past bij de ratio van de huidige WAMCA.*

*Dat betekent, dat de onduidelijkheid aangaande de gestelde schade op dit moment niet in de weg staat aan ontvankelijkheid van TPC. Het debat daarover dient nader te worden uitgediept in de inhoudelijke fase van het geschil, nadat de normschending, inclusief de ernst daarvan, is vastgesteld. Dit oordeel loopt dus op geen enkele wijze vooruit op de toewijsbaarheid van de vordering."*

In de collectieve actie tegen Topgeschenken vorderde belangenbehartiger VBW ten behoeve van verschillende bloemisten opzegging of wijziging van de met Topgeschenken gesloten overeenkomsten. De Rechtbank Noord-Holland heeft op 6 september 2024 tussenvonnis

<sup>48</sup> Hof Amsterdam 18 juni 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1651 (TPC/Salesforce), r.o. 4.13.2.

gewezen en geoordeeld dat de vorderingen van de belangen van de bloemisten niet gelijksoortig waren, omdat de verschillende bloemisten uiteenlopende problemen hadden met de overeenkomsten en sommige al separate afspraken hadden gemaakt:<sup>49</sup>

*“VBW heeft tegenover de gemotiveerde betwisting door Topgeschenken onvoldoende aannemelijk gemaakt dat haar vorderingen beoordeeld kunnen worden zonder rekening te houden met de individuele omstandigheden van de bloemisten. De belangen die met de vorderingen gemoeid zijn lenen zich slechts voor bundeling wanneer deze belangen gelijksoortig zijn. De feitelijke situatie lijkt evenwel te zijn dat sprake is van een diverse groep van bloemisten, met diverse en niet steeds parallel lopende belangen, van wie sommigen ook al afzonderlijk in overleg zijn of al afspraken hebben gemaakt met Topgeschenken. Dit roept eveneens de vraag op of voldaan wordt aan het representativiteitsvereiste, waarop de voorzieningenrechter hieronder in gaat.*

*Topgeschenken heeft gemotiveerd aangevoerd dat de belangen van de bloemisten met betrekking tot de drie kwesties die in dit kort geding aan de orde zijn uiteenlopend zijn. Op welke manier en in welke mate bloemisten zich geconfronteerd zien met problemen is volgens Topgeschenken niet in algemene zin vast te stellen. Steeds zijn de concrete omstandigheden van de betreffende bloemist van belang. Dit volgt volgens Topgeschenken onder meer uit de telefoongesprekken die Topgeschenken met de bloemisten in het kader van de opzegging heeft gevoerd. Tijdens die gesprekken gaf de ene bloemist aan problemen te ondervinden door de opzegging van het premium A addendum vanwege het exclusiviteitsvereiste, terwijl de andere bloemist een leaseovereenkomst voor een auto heeft afgesloten die niet ineens opzegbaar is. Ter zitting heeft Topgeschenken toegelicht dat zij op haar brief van 19 juli 2024 van vier bloemisten reacties heeft gekregen, waarvan slechts twee bloemisten het probleem van exclusiviteit benoemd hebben. Met één van deze bloemisten heeft Topgeschenken inmiddels een aanvullende overeenkomst gesloten die inhoudt dat de bloemist onder bepaalde voorwaarden niet meer gebonden is aan de exclusiviteit. Met de andere bloemist zal nog een gesprek plaatsvinden. Ook heeft Topgeschenken erop gewezen dat veel van de deelnemende bloemisten juist niet tevreden waren over de bestaande inkoopvoorwaarden, waarvan de inkoopvoordelen en inkoopbonus onlosmakelijk deel uitmaken. VBW heeft een en ander niet betwist.”*

Tot slot wijzen wij nog op de collectieve actie van de Stichting Bescherming Privacybelangen (SBP) en Stichting Massaschade & Consument (SMC) tegen Google. Deze stichtingen verwijten Google de persoonsgegevens van gebruikers van diensten en producten te verzamelen en te verwerken op een wijze die in strijd is met de wettelijke regels voor bescherming van de persoonsgegevens. De Rechtbank Amsterdam oordeelde op 15 januari 2025 dat de door de stichtingen ingestelde vorderingen voldoen aan het gelijksoortigheidsvereiste. De rechtbank overwoog dat elke gebruiker van Google-diensten het risico loopt dat zijn persoonsgegevens zijn verwerkt en de controle daarover is verloren. Dit plaatst alle gebruikers in een vergelijkbare positie en maakt dat de belangen bundelbaar zijn. Variaties in de gestelde inbreuken en de verschillen door beleidswijzigingen en wetgeving doen volgens de rechtbank niets af aan dit gelijksoortige belang.<sup>50</sup>

De stichtingen vorderen vergoeding van materiële en immateriële schade gebaseerd op bepalingen in de AVG en de onrechtmatige daad. De rechtbank wees erop dat er bij

49 Rb. Noord-Nederland 6 september 2024, ECLI:NL:RBNHO:2024:9193.

50 Rb. Amsterdam 15 januari 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:313, r.o. 7.8.



deze categorie vorderingen eerder sprake kan zijn van bijzonderheden van het geval en de betrokken persoon dan bij andere vorderingen, maar *'dat gegeven op zich staat niet in de weg aan het aannemen van gelijksoortigheid, aangezien anders de met de WAMCA geïntroduceerde mogelijkheid om in collectieve actie schadevergoeding te vorderen zinledig zou zijn'*.<sup>51</sup>

De rechtbank oordeelde dat in dit stadium van de procedure nog niet beoordeeld kan worden of de vorderingen leiden tot een aanspraak op schadevergoeding. Ten aanzien van specifiek immateriële schade overwoog de rechtbank dat in dit stadium niet kan worden uitgesloten dat een immateriële-schadevergoeding voldoet aan het gelijksoortigheidsvereiste.<sup>52</sup>

## 6.4 Afsluitende analyses

Deze paragraaf belicht de belangrijkste bevindingen en patronen die voortvloeien uit de hiervoor besproken wetsgeschiedenis en jurisprudentie.

Een eerste interessante vraag is of het toetsingskader ten aanzien van het gelijksoortigheidsvereiste onder de WAMCA strenger is geworden ten opzichte van art. 305a oud BW. De bedoeling van de wetgever bij de invoering van de WAMCA was immers een strikte toepassing van de ontvankelijkheidsvereisten.<sup>53</sup> Uit rechtspraak is echter niet af te leiden dat het toetsingskader ten aanzien van het gelijksoortigheidsvereiste strikter is geworden. Integendeel: het gelijksoortigheidsvereiste staat niet vaak in de weg aan ontvankelijkheid.<sup>54</sup> Uit recente dagvaardingen in het Centraal register voor collectieve vorderingen blijkt wel dat de vordering tot een verklaring voor recht nog steeds een centrale plaats inneemt in de geformuleerde petita. Het valt niet uit te sluiten dat dit komt doordat eisende partijen zich nog steeds bewust zijn dat het gelijksoortigheids criterium niettemin een collectieve actie in de weg kan staan.

Daarnaast lijkt het door de wetgever beoogde *moment* van toetsing van het gelijksoortigheidsvereiste in collectieve acties in de praktijk niet altijd haalbaar. Voor een zinvolle beoordeling van de gelijksoortigheid moeten de inhoudelijke geschilpunten tussen partijen namelijk voldoende zijn uitgekristalliseerd.<sup>55</sup> Een vroegtijdige beoordeling van de inhoudelijke geschilpunten staat haaks op de in art. 1018c lid 5 Rv besloten gedachte dat het inhoudelijke debat pas na de ontvankelijkheidsfase plaatsvindt. Uit (deels hiervoor besproken) rechtspraak blijkt dat ook rechters hiertegen aanlopen en de beslissing over de gelijksoortigheid soms uitstellen tot de inhoudelijke fase van de procedure. Een voorbeeld

51 Rb. Amsterdam 15 januari 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:313, r.o. 7.9.

52 Rb. Amsterdam 15 januari 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:313, r.o. 7.11.

53 Zo beoogde de wetgever de balans tussen enerzijds de ruime(re) toegang tot de rechter en anderzijds de belangen van de gedaagde te waarborgen, om een onwenselijke claimcultuur te voorkomen. *Kamerstukken II* 2016/17, 34608, nr. 3, p. 18 (MvT).

54 Zie voor uitzonderingen Rb. Noord-Holland 29 maart 2023, ECLI:NL:RBNHO:2023:2811; Rb. Den Haag (vzr.) 8 maart 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:268; Rb. Amsterdam 25 oktober 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:6694; en Rb. Noord-Holland 6 september 2024, ECLI:NL:RBNHO:2024:9193.

55 Zie ook P. Wissink, 'De preliminaire ontvankelijkheidsbeslissing onder de WAMCA: hoe 'inhoudelijk' mag de voorfase zijn?', *Tijdschrift voor civiele rechtspleging* 2021, nr. 1.

hiervan is de *Allergan*-zaak, waarin de rechtbank ten aanzien van een bepaalde stelling van de eiser over de gelijksoortigheid oordeelde dat ‘niet op voorhand is uitgesloten dat een dergelijke redenering in dit geval zou kunnen opgaan’ en de eiser ontvankelijk verklaarde.<sup>56</sup>

Wat betreft de invulling van het gelijksoortigheidsvereiste maken de *Renteswap*-zaak en de collectieve actie tegen Topgeschenken duidelijk dat, hoewel vorderingen op het eerste gezicht op elkaar kunnen lijken – bijvoorbeeld doordat ze betrekking hebben op de beëindiging van overeenkomsten met dezelfde wederpartij –, dit niet automatisch betekent dat de vorderingen gelijksoortig zijn.

De vraag ‘wat de gedaagde heeft gedaan’ lijkt zich daarnaast sneller te lenen voor bundeling dan de vraag ‘wat de gevolgen daarvan zijn’. In de *Salesforce*-zaak overwoog het hof bijvoorbeeld dat het feit dat de gestelde schade uit een gelijke normschending voortvloeit, meebrengt dat de vorderingen in beginsel bundelbaar zijn.<sup>57</sup> Ook in de *Google*-zaak overwoog de rechtbank dat het mogelijke onrechtmatig handelen van de gedaagde ‘alle gebruikers in een vergelijkbare positie’ plaatst.<sup>58</sup> Bij een verklaring voor recht over (vermeend) onrechtmatig handelen lijkt minder snel sprake te zijn van individuele omstandigheden die van belang kunnen zijn.<sup>59</sup>

Rechtsvorderingen die voor de toe- of afwijzing afhangen van persoonlijke, individuele omstandigheden stranden vaker in de ontvankelijkheidsfase. Bij (objectievere) onderwerpen, zoals beleggings(fraude)zaken<sup>60</sup> in de financiële sector, ligt voor de hand dat de rechter veelal zal kunnen abstraheren van de individuele omstandigheden en de gemeenschappelijke (rechts)vragen over de schadevergoedingsvorderingen relatief eenvoudig zal kunnen beantwoorden.<sup>61</sup> Voorbeelden van rechtsvorderingen die onmiskenbaar

56 Rb. Amsterdam 14 februari 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:745, r.o. 5.58 (*Allergan*). Zie voor andere voorbeelden Rb. Noord-Nederland 21 december 2021, ECLI:NL:RBNNE:2021:5247 (*VGDES/Volkswagen*); Hof Amsterdam 18 juni 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1651 (*TPC/Salesforce*), r.o. 4.13.2; en Rb. Amsterdam 15 januari 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:313, r.o. 7.8 (*Google*).

57 Hof Amsterdam 18 juni 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1651 (*TPC/Salesforce*), r.o. 4.13.2.

58 Rb. Amsterdam 15 januari 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:313, r.o. 7.8.

59 Zie bijvoorbeeld ook Rb. Amsterdam 30 juni 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:3307, r.o. 7.8 (*Data Privacy Stichting/Facebook c.s. I*).

60 Hierbij kan worden gedacht aan malafide beleggingsproducten die onder klinkende namen als Quality Investments, Palm Invest, Royal Dubai, Golden Sun Resorts, Caribbean Comfort en Partrust werden verkocht. Deze willekeurige opsomming van affaires is ontleend aan *Kamerstukken II* 2010/11, 32036, nr. 18 (achtste nota van wijziging), p. 2. In collectieve acties stonden ook beweerdelijke schending van de mededelingsplicht van voorwetenschap door uitgevende instellingen of prospectusaansprakelijkheid centraal. Zie voor een willekeurige greep: WorldOnline, Steinhoff, Airbus, Philips.

61 Zie B.J. de Jong, *Schade door misleiding op de effectenmarkt. Een onderzoek naar de vereisten van causaal verband en schade bij schadevergoedingsacties van beleggers wegens misleiding door beursvennootschappen, met beschouwingen over Amerikaans recht* (Serie Van der Heijden Instituut nr. 103) (diss. Nijmegen), Deventer: Kluwer 2010, p. 72-73; 176; A.C.W. Pijls, *Misleidende beursberichten. Kwesties van causaal verband en schade* (Instituut voor Ondernemingsrecht nr. 124) (diss. Rotterdam), Deventer: Wolters Kluwer 2022, p. 36; T.M.C. Arons, *Prospectus: plicht en aansprakelijkheid* (Financieel Juridische Reeks; Vol. 18). Zutphen: Uitgeverij Paris 2020, par. 5.2.3.

afhangen van persoonlijke omstandigheden, zijn dwaling en immateriële-schadevergoeding.<sup>62</sup> Voor een succesvol beroep op *dwaling* is immers vereist dat de overeenkomst bij een juiste voorstelling van zaken niet zou zijn gesloten, althans niet onder dezelfde voorwaarden. Bij de beoordeling of al dan niet sprake is van dwaling, speelt de persoon van de individuele dwalende dus ook een rol; de dwaling moet immers verschoonbaar zijn. In de *Renteswap*-zaak oordeelde de rechtbank dat in dit geval niet van de individuele omstandigheden geabstraheerd kon worden. Net als de Rechtbank Oost-Brabant kunnen wij ons voorstellen dat er ook situaties denkbaar zijn waarin die omstandigheden voor alle personen gelijk zijn, bijvoorbeeld *‘indien de eigenschap waarover men dwaalt zo essentieel is dat geen weldenkend mens bij een juiste voorstelling van zaken de overeenkomst zou hebben gesloten’*.<sup>63</sup> Ten aanzien van *immateriële-schadevorderingen* geldt dat deze vorderingen een subjectief karakter hebben, waarbij de toewijzing afhankelijk is van de subjectieve criteria (‘op basis van concrete gegevens’) en de begroting plaatsvindt ‘met inachtneming van alle omstandigheden’.<sup>64</sup> Voor het vereiste van onderbouwing met concrete gegevens is in het *EBI*-arrest door de Hoge Raad een uitzondering in het leven geroepen: van dit vereiste kan alleen worden afgeweken als ‘gelet op de aard en de ernst van de normschending’ de schade ‘zo voor de hand ligt’ dat een aantasting in de persoon kan worden aangenomen. Daarnaast heeft de Hoge Raad in het *Groningse Aardbeving*-arrest uit 2019 geoordeeld dat immateriële schade, vanwege het subjectieve karakter ervan, in beginsel niet forfaitair (dus volgens een vast bedrag) kan worden vastgesteld.<sup>65</sup> Alleen als de nadelige gevolgen op grond van de aard en de ernst van de normschending ‘zo voor de hand liggen’ (met andere woorden: als sprake is van uitzonderingsgevallen zoals bedoeld in het *EBI*-arrest) en het aannemelijk is dat de schade van de gedupeerden ten minste een bepaald bedrag is, is een schadebegroting van een minimumbedrag (bodemforfait) mogelijk. In de literatuur is discussie of immateriële-schadevorderingen zich wel lenen voor behandeling in een collectieve actie.<sup>66</sup>

Het hof Amsterdam lijkt in het *Salesforce*-arrest de deur expliciet open te zetten voor de behandeling in collectieve actie van (immateriële) schadevergoedingsvorderingen die in hoogte verschillen. In dit arrest overwoog het Hof Amsterdam in de ontvanke-lijkheidsfase: *“De gestelde schade [vloeit] voort uit een gelijke normschending en kan – voor zover toewijsbaar – in hoogte verschillen, waarbij een indeling in categorieën voor de hand ligt.”* Daarnaast oordeelde het hof dat de beoordeling of de schade voor de

62 Met immateriële-schadevergoeding bedoelen wij hier de ‘persoonsaantasting op andere wijze’, zoals neergelegd in art. 6:106 lid 1 sub b BW, die niet bestaat uit aantoonbaar geestelijk letsel.

63 Rb. Oost-Brabant 29 juni 2016, ECLI:NL:RBOBR:2016:3383 (*Stichting Renteswapschadeclaim/Rabobank*), r.o. 5.33. In de *Diesel*-zaken zijn dwalingsvorderingen voldoende gelijksoortig geacht, zie bijvoorbeeld Rb. Amsterdam 16 augustus 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:5252 (*SEC, SCC & SDEJ/Stellantis (PSA) c.s.*).

64 Zie uitvoeriger over dit onderwerp S.D. Lindenberg, ‘Over collectieve afdoening van smartengeldvorderingen’, *NJB* 2024/1050; S.D. Lindenberg, *Smartengeld*, Deventer: Wolters Kluwer 2023/14.11 en D.J. Beenders & J.A.M. Gijsbers, ‘Immateriële schadevergoeding in collectieve actie’, *MvV* 2023, p. 421-427.

65 HR 19 juli 2019, ECLI:NL:HR:2019:1278, r.o. 2.13.6.

66 Vergelijk S.D. Lindenberg, ‘Over collectieve afdoening van smartengeldvorderingen’, *NJB* 2024/1050; S.D. Lindenberg, *Smartengeld*, Deventer: Wolters Kluwer 2023/14.11, D.J. Beenders & J.A.M. Gijsbers, ‘Immateriële schadevergoeding in collectieve actie’, *MvV* 2023, afl. 12, p. 421-427.

hand lag ‘op dit moment’ (dus in de ontvankelijkheidsfase) nog niet worden gemaakt. Dit lijkt op het eerste oog een soortgelijke beslissing als in de *Allergan*-zaak, waar het ook over immateriële-schadevergoeding ging, en waarin de rechtbank Amsterdam ook in de ontvankelijkheidsfase oordeelde dat ‘op voorhand niet kon worden uitgesloten’ dat de nadelige gevolgen voor een bepaalde groep zo voor de hand lagen. Mogelijk meenden zowel de Rechtbank Amsterdam als het Hof Amsterdam in deze zaken dat een oordeel over de bundelbaarheid (gelijksoortigheid) soms dusdanig samenhangt met de materieelrechtelijke aspecten van de zaak, dat voor de ontvankelijkheidsvragen enkel geoordeeld kan worden dat de belangen in beginsel bundelbaar zijn. Het definitieve antwoord kan pas in de inhoudelijke fase volgen. Een verschil tussen de *Salesforce*-zaak en de *Allergan*-zaak is dat de Rechtbank Amsterdam in de *Allergan*-zaak overwoog dat voor een bepaalde groep sprake was van een bepaalde ondergrens aan (immateriële) schade (bodemforfait) en expliciet naar het *Groningse Aardbeving*-arrest van de Hoge Raad uit 2019 verwees. Het hof Amsterdam heeft deze verwijzing in de *Salesforce*-zaak niet gemaakt. Het is daarom niet direct duidelijk hoe het arrest van het Hof Amsterdam zich verhoudt tot het *Groningse Aardbeving*-arrest. Gelet op het feit dat het hof direct aansluit bij de maatstaf die geldt bij de uitzonderingssituatie zoals bedoeld in het *EBI*-arrest (‘gelet op de aard en de ernst van de normschending’), lijkt aannemelijk dat het hof hier heeft bedoeld dat de behandeling van immateriële-schadevergoeding door middel van categorisering wel mogelijk is, maar alleen als sprake is van zo’n uitzonderingssituatie. Met andere woorden: er kan dus sprake zijn van verschillende ‘bodemforfaits’. De Rechtbank Amsterdam lijkt in de *Google*-uitspraak van 15 januari 2025 zelfs nog een stap verder te gaan. Zij overwoog dat de persoonlijke aard van de immateriële-schadevergoeding niet aan gelijksoortigheid in de weg kon staan, ‘aangezien anders de met de WAMCA geïntroduceerde mogelijkheid om in collectieve actie schadevergoeding te vorderen zinledig zou zijn’.<sup>67</sup> De rechtspraak lijkt zich zo steeds duidelijker richting de mogelijkheid tot het vorderen van immateriële-schadevergoeding in collectieve actie te bewegen. Het moet nog blijken of de WAMCA aanleiding geeft tot een herziening van het uitgangspunt dat immateriële schade slechts bij uitzondering – zoals bedoeld in het *EBI*-arrest – zonder concrete onderbouwing voor een groep benadeelden kan worden begroot. De Hoge Raad heeft sinds de invoering van de WAMCA nog geen richtinggevend arrest over deze kwestie gewezen, zodat het afwachten is of hij zijn lijn uit 2019 zal heroverwegen.

De vraag rijst in hoeverre categorisering van schadevorderingen mogelijk en wenselijk is. Het Hof Amsterdam lijkt in ieder geval voorstander te zijn van categorisering wanneer de hoogte van de schade tussen betrokken partijen verschilt, ook bij immateriële-schadevergoedingen. Een vergelijkbare benadering viel al onder de Wet collectieve afwikkeling massaschade (WCAM) te ontwaren, waarbij het mogelijk was om een collectieve schadevergoedingsregeling op te stellen. Binnen deze regelingen werd de schadevergoeding voor een groep gedupeerden in één keer vastgesteld, waarbij de gedupeerden werden ingedeeld in verschillende categorieën. Deze indeling was gebaseerd op vraagstukken zoals de omvang van de schade, causaliteit en toerekening, waarmee een efficiënte en overzichtelijke afhandeling van de schadevergoedingen werd beoogd. Het Hof Amsterdam heeft in de *Salesforce*-zaak ook naar voorbeelden van deze WCAM-zaken verwezen, zoals

67 Rb. Amsterdam 15 januari 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:313, r.o. 7.9.

die van Dexia, Vie d'Or, Vedior en Shell, waarbij grote groepen gedupeerden betrokken waren. Voornoemde zaken hadden allen betrekking op zuivere vermogensschade. De benadering van categorisering door het Gerechtshof Amsterdam sluit aan bij art. 1018i lid 2 Rv, dat in 2020 is ingevoerd met de komst van de WAMCA. Hierin is opgenomen dat de rechter zorg draagt dat hij de schadevergoeding '*waar mogelijk*' in categorieën vaststelt. Wat precies wordt verstaan onder '*waar mogelijk*' is nog niet uitgekristalliseerd en zal per geval kunnen verschillen.

Voorgaande roept ook vragen op over de wenselijkheid en haalbaarheid van categorisering bij andere soorten vorderingen dan schadevorderingen. Is het bijvoorbeeld denkbaar om categorisering toe te passen bij andere rechtsvorderingen, zoals bij vorderingen tot vernietiging van overeenkomsten? Vooralsnog lijken rechters grote vrijheid te hebben om deze vraag op grond van de specifieke omstandigheden van deze zaak te beantwoorden.

Geconcludeerd kan worden dat de invulling van het gelijksoortigheidsvereiste nog volop in ontwikkeling is. De vraag van gelijksoortigheid is in beginsel een vraag die in elke individuele zaak opnieuw beoordeeld moet worden, waarbij maatwerk nodig is. De praktijk zal moeten uitwijzen hoe dit ontvankelijkheidsvereiste zich verder zal ontwikkelen.